

Міністерство освіти і науки України
Державний навчальний заклад
«Харківський поліграфічний центр ПТО»

РОБОЧА ПРОГРАМА
з навчальної дисципліни
«ОСНОВИ ПРАВОВИХ ЗНАНЬ»

НАПРЯМ ПІДГОТОВКИ 6.051501 «Видавничо-поліграфічна справа»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 5.05150103 «Друкарське виробництво»

Розглянуто та затверджено
цикловою комісією гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Державного навчального закладу
«Харківський поліграфічний центр ПТО»
Протокол № ___ від «___» _____ 2015 р.
_____ С. С. Шрамко

Харків 2015

Робоча програма навчальної дисципліни «ОСНОВИ ПРАВОВИХ ЗНАНЬ» для студентів ДНЗ Харківський поліграфічний центр ПТО» за напрямком підготовки 6.051501 «Видавничо-поліграфічна справа», за спеціальністю 5.05150101 «Друкарське виробництво». / Упоряд. Т. О. Лупіка Харків : ДНЗ «ХПЦ ПТО», 2015. – 36 с.

Упорядник: Т. О. Лупіка

© Т. О. Лупіка, 2015

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
Структура навчальної дисципліни	6
1. Опис предмета навчальної дисципліни.....	6
2. Програма навчальної дисципліни.....	7
3. Структура навчальної дисципліни	8
4. Поурочно-тематичний план навчальної дисципліни.....	10
5. Теми семінарських занять	11
6. Завдання для самостійної роботи	11
7. Розгорнутий план лекцій	12
8. Шкала оцінювання: національна та ECTS.....	18
9. Рекомендована література	20
10. Завдання до комплексної контрольної роботи.....	26

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Серед навчальних дисциплін гуманітарного і соціально-економічного циклів предмет «Основи правових знань» посідає особливе місце. Саме право є соціальною цінністю, складовою частиною загальнолюдської культури та однією із засад державного і суспільного життя. Курс «Основи правових знань» надає студентам можливість зрозуміти соціально-політичні відносини, що відбуваються у суспільстві та спонукає їх до вивчення нормативно-правових актів, які є рушійною силою для розбудови держави.

Обсяг дисципліни становить – 1/1,5 кредити, в тому числі 16 години аудиторних занять, з яких 15 годин лекцій та 1 година семінарських занять; 11 години самостійної роботи.

Мета навчальної дисципліни: формування системи базових знань у галузі теорії держави і права, правового регулювання економічних та соціально-політичних відносин у суспільстві, юридичного забезпечення підприємницької, адміністративної, господарської, соціальної діяльності та правової документації. Отже, головною метою стає вивчення основних понять правознавства, засобів правового врегулювання цивільних, господарських, адміністративних, сімейних відносин та вміння використовувати їх у практичному житті.

Завданням навчальної дисципліни є:

- вивчення основних категорій і положень основ правознавства, закономірностей розвитку держави та права України;
- ознайомлення з основними галузями права та можливістю їх використання;
- вміння орієнтуватися в державно-правовому законодавстві;
- самостійно оцінювати сучасні тенденції перспектив розвитку правової системи України у зв'язку із євроінтеграційними процесами;
- створення мотивації до самонавчання та особистісного розвитку;
- виховання громадської і правової самосвідомості учнів, почуття патріотизму

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- поняття, мету та завдання курсу «Основи правових знань»;
- функції, систему, галузі та інститути права;
- передумови виникнення держави і права, теорії виникнення держави, форми держави;
- етапи становлення правової системи України;
- конституційні засади правового статусу держави;

- правове забезпечення розвитку громадянського суспільства, демократичної, соціальної, правової держави;
- механізм захисту прав і свобод людини і громадянина;
- порядок вирішення господарських та трудових спорів;
- ступінь кримінальної, матеріальної та дисциплінарної відповідальності за порушення законодавства України;
- розгляд цивільних, адміністративних, кримінальних та сімейних справ.

вміти:

- аналізувати суспільно-політичні події;
- користуватися нормативно-правовими актами та юридичною літературою;
- захищати права і законні інтереси особи та громадянина;
- застосовувати норми права у конкретних життєвих ситуаціях тощо.

Форми навчання:

- лекції,
- бесіди,
- показ презентацій,
- робота з нормативно-правовими актами,

Форми поточного контролю:

- модульний контроль,
- усна відповідь на семінарському занятті,
- доповнення на семінарському занятті,
- самостійна робота за додатковою тематикою

Методи навчання:

- аналіз і синтез,
- індуктивний та дедуктивний методи,
- дослідницько-пошуковий,
- пояснювально-демонстраційний метод,
- метод проблемного викладання

Сформовані компетенції: професійні, світоглядні, комунікативні

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Опис предмета навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 1/1,5 Змістових модулів – 7 Загальна кількість годин – 27, з них для денної форми навчання: аудиторних – 16, самостійної роботи студента – 11	Галузь знань: 6.051501 «Видавничо-поліграфічна справа» Напрямок підготовки: 6.051501 «Видавничо-поліграфічна справа» Спеціальність: 5.05150103 «Друкарське виробництво» Освітньо-кваліфікований рівень: молодший спеціаліст	Нормативна Рік підготовки: III-й Семестр: V-й VI-й Лекції – 15 год. Семінарські – 1 год. Самостійна робота – 11 год.
Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: для денної форми навчання – 3:2		

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основи теорії держави і права

Тема 1. Загальні положення про державу і право

Змістовий модуль 2. Основи конституційного права України

Тема 1. Конституція України – основний закон держави

Тема 2. Особливості організації органів держави в Україні

Змістовий модуль 3. Основи адміністративного права України

Тема 1. Основні засади адміністративного права

Тема 2. Адміністративне правопорушення та адміністративна відповідальність

Змістовий модуль 4. Основи цивільного права та цивільного процесу

Тема 1. Цивільне право України

Тема 2. Цивільний арбітражний процес

Змістовий модуль 5. Основи трудового права

Тема 1. Загальні засади трудового права.

Змістовий модуль 6. Основи сімейного права

Тема 1. Шлюб і сім'я

Змістовий модуль 7. Основи права соціального захисту

Тема 1. Загальні засади права соціального захисту

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього 27	У тому числі			
Лекції 15		Семінарські заняття 1	Самостійна робота 11	Примітки	
Змістовий модуль 1. Основи теорії держави і права					
Тема 1. Загальні положення про державу і право					
Загальна характеристика права України		1			
Разом за змістовим модулем 1		1			
Змістовий модуль 2. Основи конституційного права України					
Тема 1. Конституція України – основний закон держави					
Основна характеристика Конституції України як основного закону держави. Історичні передумови розвитку конституційного процесу в Україні		1			
Основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина України		1			
Тема 2. Особливості організації органів держави в Україні					
Органи державної влади та місцевого самоврядування в Україні		1			
Разом за змістовим модулем 2		3			
Змістовий модуль 3. Основи адміністративного права України					
Тема 1. Основні засади адміністративного права					
Загальна характеристика адміністративного права		1			
Адміністративні правопорушення та адміністративна відповідальність.		1			

Разом за змістовим модулем 3		2			
Модуль 4. Основи цивільного права та цивільного процесу					
Тема 1. Цивільне право України					
Основні засади цивільного права		1			
Законодавство України, що регулює право власності		1			
Тема 2. Цивільний арбітражний процес					
Порядок розгляду справ		1			
Нотаріат в Україні		1			
Семінарське заняття: Ти – людина, отже маєш права			1		
Разом за змістовим модулем 4		4	1		
Модуль 5. Основи трудового права					
Тема 1. Загальні засади трудового права.					
Загальні засади трудового права. Трудовий договір		1			
Разом за змістовим модулем 5		1			
Модуль 6. Основи сімейного права					
Тема 1. Шлюб і сім'я					
Загальні засади сімейного права України. Шлюб та сім'я: поняття, сутність, типологія		1			
Разом за змістовим модулем 6		1			
Модуль 7. Основи права соціального захисту					
Тема 1. Загальні засади права соціального захисту					
Загальні засади права соціального забезпечення		1			
Види державних пенсій та державних гарантій		1			
Разом за змістовим модулем 7		2			
Підсумкове узагальнення		1			

4. Поурочно-тематичний план навчальної дисципліни

№	Тема та назва уроку	Д/з
Змістовий модуль 1. Основи теорії держави і права		
Тема 1. Загальні положення про державу і право		
1	Загальна характеристика права України	
Змістовий модуль 2. Основи конституційного права України		
Тема 1. Конституція України – основний закон держави		
2	Основна характеристика Конституції України як основного закону держави. Історичні передумови розвитку конституційного процесу в Україні	
3	Основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина України	
Тема 2. Особливості організації органів держави в Україні		
4	Органи державної влади та місцевого самоврядування в Україні	
Змістовий модуль 3. Основи адміністративного права України		
Тема 1. Основні засади адміністративного права		
5	Загальна характеристика адміністративного права	
6	Адміністративні правопорушення та адміністративна відповідальність.	
Модуль 4. Основи цивільного права та цивільного процесу		
Тема 1. Цивільне право України		
7	Основні засади цивільного права	
8	Законодавство України, що регулює право власності	
Тема 2. Цивільний арбітражний процес		
9	Порядок розгляду справ	
10	Нотаріат в Україні	
11	Семінарське заняття: Ти – людина, отже маєш права	
Модуль 5. Основи трудового права		
Тема 1. Загальні засади трудового права.		
12	Загальні засади трудового права. Трудовий договір	
Модуль 6. Основи сімейного права		
Тема 1. Шлюб і сім'я		
13	Загальні засади сімейного права України. Шлюб та сім'я: поняття, сутність, типологія	
Модуль 7. Основи права соціального захисту		
Тема 1. Загальні засади права соціального захисту		
14	Загальні засади права соціального забезпечення	
15	Види державних пенсій та державних гарантій	
16	Підсумкове узагальнення	

5. Теми семінарських занять

№	Назва теми	Кількість годин
1	Ти – людина, отже маєш права	1
4	Разом	1

6. Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин
1	Історичні передумови розвитку конституційного процесу в Україні	1
2	Шляхи впровадження в життя положень Конституції України	1
3	Міжнародні акти про права людини	1
4	Трудове право	2
5	Зобов'язальне та спадкове право	1
6	Цивільне право	1
7	Господарське право	1
8	Адміністративне право	1
9	Кримінальне право	2
	Разом	11

7. Розгорнутий план лекцій

Змістовий модуль 1. Основи теорії держави і права

Тема 1. Загальні положення про державу і право

Лекція 1. Загальна характеристика права України

1. Загальна характеристика права України
2. Поняття та ознаки правової держави.
3. Принципи права – його провідні основоположні ідеї.
4. Морально – етична природа права.
5. Право у житті кожного з нас.
6. Загальна характеристика держави.
7. Поняття, функції, форми та ознаки держави.
8. Держава і громадянське суспільство.
9. Засади правової держави: повне народовладдя, верховенство права, політичний, економічний та ідеологічний плюралізм, розподіл державної влади на законодавчу, виконавчу і судову; забезпечення прав людини.
10. Теорії виникнення держави.
11. Загальна характеристика, поняття та види влади.
12. Особливості державної влади.
13. Загальна характеристика органів законодавчої, виконавчої та судової влади.

Змістовий модуль 2. Основи конституційного права України

Тема 1. Конституція України – основний закон держави

Лекція 2. Основна характеристика Конституції України як основного закону держави. Історичні передумови розвитку конституційного процесу в Україні

1. Конституційне право – провідна галузь національного права України.
2. Історичні передумови виникнення і розвитку конституційного права України.
3. Загальні засади демократичного конституційного ладу України.
4. Поняття Конституції як Основного Закону держави.
5. Загальні засади Основного Закону України.
6. Зміст і соціальне призначення Конституції України як основного закону.
7. Внесення змін і введення в дію Конституції України.
8. Україна – суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава.
7. Державні символи України.
8. Народовладдя в Україні та форми його здійснення.
9. Виборчий процес в Україні.

Лекція 3. Основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина України

1. Громадянин і держава.

2. Поняття громадянства в Україні.
3. Правове становище громадян України, їхня рівноправність.
4. Права осіб, які належать до національних меншин, – невід’ємна частина загальноновизнаних прав людини.
5. Гарантування громадянам України права на національно-культурні надбання та мову.
6. Основні особисті, соціально-економічні, культурні та політичні права і свободи громадян України.
7. Особисті права і свободи громадян: право кожної людини на життя, на повагу до гідності, на свободу та особисту недоторканість; недоторканість житла кожного; таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, право на захист від втручання в особисте і сімейне життя тощо.
8. Соціально-економічні та культурні права і свободи громадян: право приватної власності; право на підприємницьку діяльність; право користуватися об’єктами права державної та комунальної власності; право на освіту; право на працю; право на соціальний захист у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом та ін.
9. Політичні права і свободи громадян: право брати участь в управлінні державними справами; право на свободу об’єднання у політичні партії та громадські організації тощо.
10. Єдність прав і обов’язків громадян.
11. Вільність і рівність усіх людей у своїй гідності і правах. Невідчужуваність і невід’ємність прав і свобод людини.

Тема 2. Особливості організації органів держави в Україні

Лекція 4. Органи державної влади та місцевого самоврядування в Україні

1. Верховна Рада України (парламент) – представницький орган державної влади в Україні. Її склад, структура, повноваження і порядок роботи.
2. Народний депутат України – повноважний представник народу України у Верховній Раді України та відповідальний перед ним.
3. Президент України – глава держави.
4. Обрання Президента України та його повноваження.
5. Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів виконавчої влади.
6. Відносини між виконавчою владою – Кабінетом Міністрів України і Президентом та Верховною Радою України.
7. Місцеві державні адміністрації – складові системи органів державної виконавчої влади.
8. Поняття місцевого самоврядування в Україні, його система та повноваження.

Змістовий модуль 3. Основи адміністративного права України

Тема 1. Основні засади адміністративного права

Лекція 5. Загальна характеристика адміністративного права

1. Визначення та загальні положення адміністративного права.
2. Поняття державного управління та співвідношення його з виконавчою владою.
3. Державна служба: поняття, правовий статус державних службовців.
4. Характеристика Кодексу про адміністративні правопорушення.
5. Адміністративні правовідносини.
6. Адміністративне деліктне право.
7. Адміністративні стягнення: поняття та види.
8. Провадження у справах про адміністративні правопорушення.
9. Роль адміністративного права у регулюванні відносин у сфері державного управління.

Лекція 6. Адміністративні правопорушення та адміністративна відповідальність.

1. Поняття адміністративного правопорушення і адміністративної відповідальності.
2. Адміністративна відповідальність неповнолітніх.
3. Адміністративна відповідальність за господарські правопорушення.
4. Адміністративний проступок.
5. Поняття складу та структури адміністративного проступку.

Модуль 4. Основи цивільного права та цивільного процесу

Тема 1. Цивільне право України

Лекція 7. Основні засади цивільного права

1. Цивільне право України: поняття і система.
2. Загальна характеристика цивільного законодавства України.
3. Цивільний кодекс України.
4. Цивільно-правові відносини, їх виникнення, зміна та припинення.
5. Суб'єкти та об'єкти цивільно-правових відносин.
6. Здійснення цивільних прав і виконання юридичних обов'язків.
7. Захист цивільних прав.
8. Цивільно-правові договори: поняття і види.
9. Цивільно-правова відповідальність.

Лекція 8. Законодавство України, що регулює право власності

1. Загальні положення про право власності.
2. Поняття і форми власності в Україні.
3. Суб'єкти права власності та захист їхніх прав.
4. Підстави набуття та припинення права власності.
5. Захист права власності. Принцип свободи власності

Тема 2. Цивільний арбітражний процес

Лекція 9. Порядок розгляду справ

1. Загальна характеристика арбітражного розгляду справ
2. Міжнародний арбітраж

Лекція 10. Нотаріат в Україні

1. Поняття нотаріату.
2. Органи і особи, які вчиняють нотаріальні дії
3. Правова основа діяльності нотаріату
4. Державне регулювання нотаріальної діяльності
5. Нотаріус. Його права та обов'язки
6. Вчинення нотаріальних дій
7. Нотаріальна таємниця
8. Вища кваліфікаційна комісія нотаріату та порядок її роботи

Модуль 5. Основи трудового права

Тема 1. Загальні засади трудового права.

Лекція 11. Загальні засади трудового права. Трудовий договір

1. Поняття та джерела трудового права.
2. Кодекс законів про працю.
3. Підзаконні акти в системі джерел трудового права України.
4. Міжнародні правові акти про працю.
5. Правовий статус працівника та роботодавця.
6. Трудові колективи.
7. Професійні спілки.
8. Трудовий договір: поняття, зміст, форма, строки.
9. Контракт, як особлива форма трудового договору.
10. Трудова угода.
11. Особливості трудової діяльності неповнолітніх.
12. Забезпечення зайнятості населення.
13. Правові основи забезпечення зайнятості неповнолітніх.
14. Поняття й види робочого часу та часу відпочинку.

15. Надурочні роботи.
16. Заробітна плата: сутність та функції.
17. Трудова дисципліна, як різновид дисципліни.
18. Матеріальна відповідальність працівників та роботодавців.
19. Трудові спори

Модуль 6. Основи сімейного права

Тема 1. Шлюб і сім'я

Лекція 12. Загальні засади сімейного права України. Шлюб та сім'я: поняття, сутність, типологія

1. Загальні засади сімейного права України.
2. Сім'я та шлюб за сімейним законодавством.
3. Права та обов'язки подружжя.
4. Права та обов'язки матері, батька і дитини.
5. Влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування.
6. Права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів.
7. Застосування Сімейного кодексу України до іноземців та осіб без громадянства, законів іноземних держав і міжнародних договорів в Україні.

Модуль 7. Основи права соціального захисту

Тема 1. Загальні засади права соціального захисту

Лекція 13. Загальні засади права соціального забезпечення

1. Право соціального захисту.
2. Предмет права соціального захисту.
3. Відмежування права соціального захисту від інших галузей права.
4. Соціальний захист в Україні: поняття та структура.
5. Етапи становлення соціального захисту в Україні.
6. Соціальні ризики та способи їх державного забезпечення.
7. Право людини на соціальний захист.
8. Організаційно-правові форми та види соціального захисту.
9. Органи управління у сфері соціального захисту та заклади надання соціальних виплат і соціальних послуг в Україні.

Лекція 14. Види державних пенсій і державних гарантій

1. Поняття соціального захисту.
2. Напрями соціального захисту.
3. Держані пенсії та їх види.
4. Загальні принципи пенсійного забезпечення в Україні.
5. Механізм розрахунку пенсійних виплат.

6. Недержавне пенсійне забезпечення.
7. Соціальне забезпечення: поняття та види пенсій та допомог.
8. Права у галузі соціального страхування та соціального забезпечення.
9. Права щодо соціального захисту і забезпечення достатнього захисту та життєвого рівня громадян.

Лекція 15. Підсумкове узагальнення з теми

8. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка ECTS	За національною системою	% оцінювання за модульно-рейтинговою системою	Визначення
A	5	90 – 100 %	ВІДМІННО – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою виконані в повному обсязі або з незначною кількістю помилок (зараховано)
B	4	83 – 89 %	ДУЖЕ ДОБРЕ – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального, робота з двома - трьома незначними помилками.
C		75 – 82 %	ДОБРЕ – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками.
D	3	63 – 74 %	ЗАДОВІЛЬНО – теоретичний зміст курсу освоєний не повністю, але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні

			<p>навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань, містять помилки, робота з трьома значними помилками.</p>
E		50 – 62 %	<p>ДОСТАТНЬО – теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.</p>
FX	2	21 – 49 %	<p>УМОВНО НЕЗАДОВІЛЬНО – теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доопрацювання</p>
F		0 – 20 %	<p>НЕЗАДОВІЛЬНО – теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки</p>

9. Рекомендована література

Підручники:

1. Гавриш С. Б. Правознавство: Підручн. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл.: рівень стандарту, академ. рівень / С. Б. Гавриш, В. Л. Сутковий, Т. М. Філіпенко. – К.: Генеза, 2010. – 416 с.
2. Гавриш С. Б. Правознавство: підруч. для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл.: проф. рівень / С. Б. Гавриш, В. Л. Сутковий, Т. М. Філіпенко. - К.: Генеза, 2011. – 416 с.
3. Наровлянський О. Д. Правознавство: Підручн. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. (профільний рівень) / О. Д. Наровлянський. – К.: Грамота, 2010. – 272 с.
4. Наровлянський О. Д. Правознавство: Підручн. для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл. (профільний рівень) / О. Д. Наровлянський. – К.: Грамота, 2011. – 392 с.
5. Пометун О. І., Ремех Т. О. Правознавство. Практичний курс: підручник для 9 кл. / О. І. Пометун, Т. О. Ремех. – К.: Літера ЛТД, 2009. – 192 с.

Базова література:

1. Актуальні проблеми конституційного права України: Підручник / За заг. ред. професора Олійника А. Ю. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 554 с.
2. Бабенко К. А. Конституційні засади розвитку і регулювання політико-правових відносин в Україні: Монографія / К. А. Бабенко. – К.: Ін Юре, 2008. – 480 с.
3. Букач В. В. Конституційні політичні права та їх забезпечення міліцією: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.02 “Конституційне право” / В. В. Букач. – К., 2004. – 20 с.
4. Букач В. В. Конституційні політичні права та свободи людини і громадянина в Україні / В. В. Букач, А. Ю. Олійник: Монографія. – Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2006. – 172 с.
5. Годованець В. Ф. Конституційне право України: Навч. посібник / В. Ф. Годованець. Міжрегіональна академія управління персоналом. – К., 2005. – 356 с.
6. Гом’єн Д. Короткий путівник Європейською конвенцією з прав людини / Донна Гом’єн / Пер. з англ. Т. Іваненко та О. Павліченко. Львів: Кальварія, 2000. – 182 с.
7. Горова О. Б. Конституційні громадянські права людини в Україні і їх забезпечення міліцією (роль міжнародно-правових норм в цьому процесі): дис. канд. юрид. наук: 12.0.02 / Горова Оксана Борисівна. – К., 2000. – 166 с.
8. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. / поточна редакція від 5. 11. 2008 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18-22. – Ст. 144.

9. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 6 листопада 1991 р. / остання редакція від 15.10.2008 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.

10. Гуренко М. Гарантії прав і свобод людини і громадянина / М. М. Гуренко // Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. / Відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – К.: Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2005. – Т. II. Права людини у контексті поліцейської діяльності – С. 73-75.

11. Гусарєв С. Д. Теоретичні аспекти забезпечення правового статусу особистості в Україні / С. Д. Гусарєв // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. – 2000. – № 1. – С. 39-44.

12. Гусарєв С. Д. Теорія права і держави / С. Д. Гусарєв, А. Ю. Олійник, О. Л. Слюсаренко: Навчальний посібник. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 270 с.

13. Декларація про державний суверенітет України: Прийнята Верховною Радою України 16 липня 1990 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1990. – № 31. – Ст. 429.

14. Житловий кодекс Української РСР: Закон Української РСР від 30 червня 1983 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1983. – № 28 (додаток). – Ст. 573.

15. Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 р.: за станом на // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.

16. Івершенко Л. А. Конституційне право людини і громадянина на приватну власність в Україні та забезпечення його реалізації органами внутрішніх справ: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 “Конституційне право” / Л.А. Івершенко. – К., 2006. – 20 с.

17. Історія вчень про державу і право: Навч. посібник / Ю. А. Ведерников, В. В. Чурпита, А. М. Колодій та ін. – К.: Національна академія внутрішніх справ, 2001. – 140 с.

18. Істрія держави і права України: Навч. посіб. / А. С. Чайковський (кер. кол. авт.), В. І. Батрименко, О. Л. Копиленко та інші; За ред. А. С. Чайковського. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 384 с. Бібліогр. с. 379-382.

19. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 р. / остання редакція від 22.04.2008 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 38. – Ст. 2362.

20. Кодекс законів про працю: Закон України від 10 грудня 1971 р. / поточна редакція 22.05.2008 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1971. – № 50 (додаток). – Ст. 375.

21. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 р. / поточна редакція від 7.07.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1984. – додаток до № 51. – Ст. 1122.

22. Колодій А. М. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні: Підручник / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 350 с.
23. Колодій А. М. Принципи права України: Монографія / А.М. Колодій. – Київ: Юрінком Інтер, 1998. – 208 с.
24. Колпаков В. К. Адміністративне право України: Підручник / В. К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.
25. Конституційне право України: Підручник для студентів юридичних спеціальних вищих навчальних закладів / Л. К. Байрачна, Ю. Г. Барабаш, Ф. В. Веніславський та ін.; за ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша; М-во освіти і науки України; Національна юридична академія України ім. Я. Мудрого. – Х.: Право, 2008. – 415 с.
26. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 12 березн. 2013 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2013. – 64 с. – (Закони України).
27. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. 2001. – № 25-26. – Ст. 131. Поточна редакція від 4 липня 2013 р.
28. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11 липня 2003 р. / поточна редакція від 22.05.2008 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 3-4. – Ст. 21.
29. Кримінально-процесуальний кодекс України. Цивільний процесуальний кодекс України / Верховний Суд України; Відп. ред. В.Т. Маляренко. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.
30. Лазаренко Л. А. Зміст конституційного права на звернення / Л. А. Лазаренко // Право і суспільство. – 2008. - № 5. – с. 9-15.
31. Липачова Л. М. Реалізація конституційного права людини та громадянина на звернення за захистом своїх прав і свобод до Європейського Суду з прав людини: Монографія / Л. М. Липачова. – Д.: Юридична академія Міністерства внутрішніх справ; Ліра ЛТД, 2005. – 216 с.
32. Олійник А. Ю. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні: Монографія / А. Ю. Олійник. – К.: Алерта, КНТ, Центр навчальної літератури, 2008. – 472 с.
33. Олійник А. Ю. Правознавство: Навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл та вступників до юридичних закладів України / А. Ю. Олійник, В. П. Пастухов, О. Л. Слюсаренко. – К.: УДПУ, 1997. – 152 с.
34. Олійник А. Ю. та ін. Теорія держави і права: Навч. посіб. / А. Ю. Олійник, С. Д. Гусарев, О.Л. Слюсаренко. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 168 с.
35. Правознавство: підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / [А.І. Берлач, С. С. Бичкова, Д. О. Карпенко та ін.]. – [2-ге вид., доп.]. – К.: Правова єдність, 2009. – 792 с. – Авт. зазначено на звороті тит. арк. – Бібліогр.: с. 774-781.

36. Про дію міжнародних договорів на території України: Закон України від 10 грудня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 10. – Ст. 137.
37. Про проголошення незалежності України: Постанова Верховною Радою України 24 серпня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 38. – Ст. 502.
38. Реформування політичної системи в Україні: Актуальні питання: Науковий огляд / Г. І. Барчук, А. М. Колодій, С. О. Халюк. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2003. – 64 с.
39. Синьов О. В. Адміністративна відповідальність за правопорушення, що посягають на права і свободи громадян: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 “Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право / О. В. Синьов. — Х., 2001. — 20 с.
40. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – Ст. 135. Поточна редакція від 4 серпня 2013 р.
41. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник / О.Ф. Скакун. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.
42. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник. 3-тє видання / О. Ф Скакун. – К.: Алерта, 2012. – 524 с.
43. Слюсаренко А. Г. Історія української конституції / А. Г. Слюсаренко, М. В. Томенко. – К.: Знання України, 1993. – 192 с.
44. Совгиря О. В. Конституційне право України: Навч. посібник / О. В Совгиря, Н. Г. Шукліна. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 632 с.
45. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О. В Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.
46. Теорія права і держави / Гусарєв С. Д., Олійник А. Ю., Слюсаренко О. Л.: Навчальний посібник. – К.: Всеукраїнська асоціація “Правова єдність”, 2008. – 270 с.
47. Україна в міжнародно-правових відносинах. Боротьба із злочинністю та взаємна правова допомога (книга перша) / Збірник документів (українською і російською мовами). – К.: Юрінком Інтер, 1996. – 1118 с.
48. Хропанюк В. Н. Теория государства и права. Изд. 2-е, доп. и исправ. / В. Н. Хропанюк; Под ред. В. Г. Стрекозова. – М.: “Дабахов, Ткачев, Димов”, 1995. – 378 с.
49. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / Д. В. Боброва, О. В. Дзера, А. С. Довгерт та ін.; За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової. – Книга перша. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 864 с.
50. Цивільний Кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. / поточна редакція від 7.07.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
51. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492.

52. Чернадчук В. Право на відшкодування моральної шкоди: деякі аспекти / В. Чернадчук // Право України. – 2000. – № 3. – С. 106-109.

53. Чисніков В. Держава і свобода особи (за А. Антоновичем) / В. Чисніков, В. Буран // Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. / Відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. К.: Концерн “Видавничій Дім “Ін Юре”, 2005. – Т. II. Права людини у контексті поліцейської діяльності. – 1224 с.

54. Чуб О.О. Конституційне право громадян України на участь в управлінні державними справами: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 “Конституційне право” / О.О. Чуб. – Х., 2004. – 20 с.

55. Шаповал В. М. Сучасний конституціоналізм: Монографія / В. М. Шаповал. – К.: Юридична фірма «Салком»; Юрінком Інтер, 2005. – 560 с.

56. Шукліна Н. Г. Конституційно-правове регулювання прав і свобод людини і громадянина в Україні (проблеми теорії і практики) / Н.Г. Шукліна: Монографія. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 424 с.

57. Шульженко Ф. П. Історія вчень про державу і право: Курс лекцій / Ф. П. Шульженко, М. Ю. Наум; За заг. ред. акад. АПрН України, д-ра юрид. наук, проф. В. В. Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 1997. – 192 с.

58. Ярмиш О.Н., Серьогін В.О. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні / За заг. ред. Тодики Ю.М. нав. посібник. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – 672 с.

Допоміжна:

1. Акт проголошення незалежності України: Постанова Верховної Ради Української РСР від 24 серпня 1991 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1991. – № 38. – Ст. 502.

2. Бабенко К. А. Теоретико-методологічні проблеми дослідження основних сфер конституційного регулювання / К. А. Бабенко // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 2. – С. 66-71.

3. Барчук В. Б. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини як суб'єкт забезпечення національної безпеки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 “Конституційне право” / В. Б. Барчук. – К., 2006. – 19 с.

4. Бойко О. Д. Історія України / О. Д. Бойко: Навч. посіб. 3-є видання, виправлене і доповнене. К.: Академвидав, 2006. – 688 с. (Альма-матер).

5. Гіда Є. О. Сучасне поняття та класифікація прав людини / Є. О. Гіда // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2005. – № 2. – С. 138-146.

6. Колодій А.М. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: Підручник / А.М. Колодій, А.Ю. Олійник; 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 504 с.

7. Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997-2001 / Відповід. редак. канд. юрид. наук П.Б. Євграфов. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – Книга I. – 512 с.
8. Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997-2001 / Відповід. редак. канд. юрид. наук П.Б. Євграфов. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – Книга II. – 504 с.
9. Муніципальне право України: Підручник / В. Ф. Погорілко, О. Ф. Фрицький М. О. Баймуратов та ін.; За ред. В. Ф. Погорілко, О. Ф. Фрицького. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.
10. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України: Підручник / За заг. ред. проф. В. Л. Федоренка. – 3-вид., перероб. і доопр.; передмова проф. В. В. Коваленка. – К.: КНТ, Видавництво Ліра-К, 2011. – 532 с.
11. Рабінович П. М. Європейська конвенція з прав людини: проблеми національної імплементації (загальнотеоретичні аспекти) / П. М. Рабінович, Н. М. Рабінович. Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України / Редкол.: П. М. Рабінович (голова ред.) та ін. – Серія I. Дослідження та реферати. Випуск 4. – Львів: “Астрон”, 2002. – 192 с.
12. Тодыка Ю.Н. Толкование Конституции и законов Украины: теория и практика / Ю.Н. Тодыка. – Х.: Факт, 2001. – 328 с.

10. Завдання до комплексної контрольної роботи

час на виконання: 2 год.

Початковий рівень: (1 – 3 бали)

1. Дайте визначення понять:

а) право	г) договір
б) Конституція України	д) Конвенція про права дитини
в) злочин	е) правопорушення

2. Укажіть дату прийняття Генеральною Асамблеєю ООН Загальної декларації прав людини:

а) 20 листопада 1989 р.,	в) 10 грудня 1948 р.,
б) 4 листопада 1950 р.,	г) 6 грудня 1966 р.

3. Закон України дозволяє ставати до роботи з:

а) 14 років,	в) 16 років,
б) 15 років,	г) 17-18 років.

4. Укажіть дату підписання Україною Конвенції ООН про права дитини:

а) 21 лютого 1990 р.,	в) 27 лютого 1991 р.,
б) 20 листопада 1989 р.,	г) 27 вересня 1991 р.

5. Укажіть, у якому віці особа має право самостійно розпоряджатися своїм заробітком та іншими доходами:

- а) при досягненні 18 років,
- б) при досягненні 14 років,
- в) при досягненні 16 років,
- г) при досягненні 12 років.

Середній рівень: (4 – 6 балів)

1. Визначте, яке з наведених понять належить до ознак держави:

- а) наявність державних символів,
- б) наявність парламенту,
- в) система податків,
- г) наявність ринкової економіки.

2. Дії, вчинені з метою самозахисту, захисту іншої особи, захисту суспільних чи державних інтересів від злочинного посягання шляхом заподіяння шкоди тому, хто на це посягає, мають назву:

- а) діяння, пов'язані з ризиком,

- б) крайня необхідність,
- в) необхідна оборона,
- г) фізичний чи психічний примус.

3. Сторонами трудових відносин є:

- а) роботодавець і працівник,
- б) філія підприємства і працівник,
- в) філія, яка наділена правом прийняття і звільнення працівників, ведення трудових книжок, і працівник,
- г) юридична особа і фізична особа.

4. Заподіяння шкоди охоронюваним інтересам для усунення небезпеки, що безпосередньо загрожує особі, інтересам суспільства чи держави, якщо цю небезпеку було неможливо відвернути іншими засобами, має назву:

- а) крайня необхідність,
- б) необхідна оборона,
- в) фізичний чи психічний примус,
- г) виконання наказу чи розпорядження.

5. Якщо трудовий договір укладається в письмовій формі, то:

- а) заява про прийом на роботу не подається,
- б) заява про прийом на роботу обов'язково має бути подана,
- в) наказ про прийом на роботу не видається,
- г) жодних документів більше подавати не треба

Достатній рівень: (7 – 9 балів)

1. Якщо особа виконувала наказ чи розпорядження, при цьому заподіяла шкоду охоронюваним інтересам, то вона:

- а) підлягає кримінальній відповідальності,
- б) не несе кримінальної відповідальності,
- в) підлягає громадському осуду,
- г) вважається недієздатною.

2. Укажіть історичний тип держави та права, особливістю якого було правове закріплення формальної рівності громадян перед законом:

- а) феодална,
- б) рабовласницька,
- в) буржуазна,
- г) соціально-демократична.

3. Укажіть, у якому віці набуття дитиною громадянства України або вихід з громадянства України може відбуватись тільки за її згодою:

- а) віком від 10 до 18 років,
- б) віком від 14 до 18 років,
- в) віком від 15 до 18 років,
- г) віком від 16 до 18 років.

4. Головною умовою, яка визначає, чи буде притягнуто до юридичної відповідальності фізичну особу – суб'єкта правопорушення, є:

- а) тяжкість правопорушення,
- б) вид правопорушення,
- в) вік особи,
- г) соціальний статус особи.

Високий рівень: (10 – 12 балів)

1. Установіть відповідність між правопорушеннями, наведеними зліва, та видами юридичної відповідальності, за вчиненні порушення, що наведені справа:

1. Прогул	а) кримінальна відповідальність,
2. Розбій	б) соціальна відповідальність,
3. Неспалата орендної плати	в) дисциплінарна відповідальність,
4. Безквитковий проїзд	г) цивільно-правова відповідальність, д) адміністративна відповідальність

2. Установіть відповідність між складовими елементами поняття «юридичні факти», наведеними зліва та їх характеристиками, наведеними справа:

1. Події	а) активна поведінка суб'єкта з його волі,
2. Дії	б) те, що відбувається незалежно від волі суб'єкта,
3. Бездіяльність	в) те, що могло відбутися за певних умов,
4. Стан	г) абсолютна пасивність та відсутність дії, д) специфічні характеристики суб'єкта.

3. Розв'язати юридичні задачі:

а) Громадянка України вийшла заміж за громадянина Німеччини. Назвіть обставини, за яких вона не матиме права вільного виїзду за кордон. Свою відповідь обґрунтуйте.

б) Двоє молодиків Олег та Дмитро, - громадяни України, поїхали на роботу до Москви. Олег влаштувався водієм до комерційної фірми, а Дмитро уклав контракт на проходження військової служби. Через три роки вони обидва повернулися додому. Чи є вони тепер громадянами України? Свою відповідь обґрунтуйте.

РОБОЧА ПРОГРАМА
з навчальної дисципліни
«ОСНОВИ ПРАВОВИХ ЗНАНЬ»

Напряму підготовки 6.051501 «Видавничо-поліграфічна справа»
Спеціальність 5.05150101 «Друкарське виробництво»

Упорядник Лупіка Тетяна Олександрівна

Відповідальний випусковий В. В. Пономарьова